

УДК 378.018.8:159.9-051]:376

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-524-536](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-524-536)

Калиновська Ірина Сергіївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, 20301, тел.: (04744) 3-45-82, <https://orcid.org/0000-0001-8805-4641>

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті окреслено стан підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти, досліджено шляхом аналізу чинних освітньо-професійних програм першого рівня вищої освіти (бакалавр) зі спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки; навчальні плани підготовки бакалаврів (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія); робочі програми навчальних дисциплін спеціальності «Психологія», підручників, навчально-методичних посібників і методичних рекомендацій площини досліджуваної проблеми; контент неформальної освіти (сайти освітнього спрямування, вебінари, групи у соцмережах тощо).

Констатовано, що підготовка майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти здійснюється лише у контексті спеціалізації «Психологія (спеціальна)». У рамках типової підготовки психологів (спеціальності та спеціалізації) таке навчання обмежується лише студіюванням дисципліни «Основи інклюзивної освіти», зміст якої частково стосується психологічного контексту. Слід зазначити, що зміст цілеспрямованої підготовки фахівців, представлено лише вивченням навчальних дисциплін вільного вибору (для спеціалізації), однак ефективність викладання навчальних дисциплін цього циклу освітньої програми на даний момент є достатньо суперечливою.

Під час розгляду широкого спектру навчальних дисциплін, що забезпечують формування предметних (фахових, спеціальних) компетентностей майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти, нами було обрано низку предметів для аналізу контенту інклюзивної компетентності («Основи психодіагностики», «Основи психокорекції», «Психологія спілкування», «Психологічне консультування» та ін.). У процесі аналізу їх змісту, виявлено брак інклюзивно спрямованої тематики матеріалу, попри його інформаційно-

практичний потенціал, що підтверджує необхідність системного та цілеспрямованого удосконалення змісту теоретичної та практичної підготовки майбутніх практичних психологів до інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: Інклюзивне навчання, професійна підготовка практичних психологів, інклюзивно зорієнтований зміст навчання.

Kalynovska Iryna Sergeevna Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer Department of Special and Inclusive Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova St., 2, Uman, 20301, tel.: (04744) 3-45-82, <https://orcid.org/0000-0001-8805-4641>

STATE OF PREPARATION OF FUTURE PRACTICAL PSYCHOLOGISTS FOR WORK IN INCLUSIVE EDUCATION

Abstract. The article outlines the state of preparation of future practical psychologists for work in the conditions of inclusive education of students of general secondary education institutions. curricula for bachelors (field of knowledge 05 Social and behavioral sciences, specialty 053 Psychology); working programs of educational disciplines of the specialty «Psychology», textbooks, teaching aids and methodical recommendations of the plane of the researched problem; non-formal education content (educational sites, webinars, social media groups, etc.).

It is stated that the training of future practical psychologists in higher education institutions to work in the conditions of inclusive education of students of general secondary education institutions is carried out only in the context of specialization «Psychology (special)». As part of the typical training of psychologists (specialties and specializations), such training is limited to studying the discipline «Fundamentals of Inclusive Education», the content of which is partly related to the psychological context. It should be noted that the content of purposeful training is represented only by the study of disciplines of free choice (for specialization), but the effectiveness of teaching disciplines of this cycle of the educational program at the moment is quite controversial.

During the review of a wide range of disciplines that provide the formation of subject (professional, special) competencies of future practical psychologists in higher education, we chose a number of subjects to analyze the content of inclusive competence («Fundamentals of Psychodiagnostics», «Fundamentals of Psychocorrection», «Psychology of Communication»). Psychological counseling, etc.). In the process of analyzing their content, the lack of inclusive topics of the material was revealed, despite its informational and practical potential, which confirms the need for systematic and purposeful improvement of theoretical and practical training of future practical psychologists for inclusive education of secondary school students.

Keywords: Inclusive education, professional training of practical psychologists, inclusive education content.

Постановка проблеми. В сучасних умовах модернізації освіти в напрямі впровадження інклюзивного навчання та удосконалення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей з особливими освітніми потребами виникає потреба в оновленні системи підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі закладів дошкільної, загальної середньої, професійної та вищої освіти. Це підтверджується численними змінами в законодавстві України, що узгоджується з основними міжнародними документами у сфері забезпечення прав дітей, зокрема «Конвенція ООН про права дитини» (1989), «Всесвітня декларація про освіту для всіх» (1990), «Саламанська декларація» (1994), «Декарська декларація» (2000), «Конвенція про права осіб з інвалідністю» (2006) та інші міжнародні документи. Зміни в законодавчих і нормативно-правових спрямовано на створення відповідних інклюзивно-освітніх умов, про що свідчать закони України – «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (2010), «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2021), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (2021), «Про затвердження Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти» (2021), Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021 р.) та інші нормативні акти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі вивчення особливостей професійної підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи умовах інклюзивного освітнього середовища присвятили наукові розвідки дослідники В. Гладуш, О. Глоба, Т. Дегтяренко, І. Демченко, Дж. Деппелер, Р. Джордж, В. Засенко, Т. Зубарева, Н. Енестейшен, С. Кірк, Дж. Кларк, А. Колупаєва, О. Мартинчук, Т. Сак, О. Таранченко та інші, щозасвідчує засвідчує різноманітні підходи до вирішення проблеми оновлення системи професійної підготовки майбутніх психологів та педагогів в закладах вищої освіти. Аналіз наукових джерел та узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду свідчить про недостатню розробленість проблеми підготовки практичних психологів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах освітньої інклюзії, що зумовили потребу у вивченні її сучасного стану.

Мета статті – проаналізувати стан підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивної освіти

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти актуалізується, передусім, у рамках реалізації чинних концепцій (Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р.) та Законів (Закон України «Про повну загальну середню освіту»: проект (2020), Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 р., Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р., Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р., Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 6 червня 2017 р.), в яких акцентовано на компетентнісному психологічному супроводі освітнього процесу. Так, наприклад, розробка та імплементація Концепції НУШ [2] орієнтована на дітей нових поколінь: нині активного покоління Y – «дітей тисячоліття» (народжених у період 1990–2000 рр.), погляди та спосіб життя яких «кардинально відрізняється від старших поколінь» [2, с. 13], та покоління Z (народжених у період 2000–2010 рр.), які аналогічно не поцінують думок старших [2]. У цьому ж документі акцентовано й на заохоченні інклюзивної освіти з передбачуваним психолого-педагогічним супроводом [2]. Принагідно зазначимо, що дискусійним є зазначення у Концепції НУШ приналежності дітей, народжених у той чи той період до певної категорії: згідно із узагальненням та адаптуванням до країн пострадянського простору загальної «Теорії поколінь» [2] до дітей покоління Y зараховують народжених у період 1980–2000 рр., а до покоління Z – народжених у період 2000–2024 рр. (Дж. Катс, Г. Колосова, Л. Коростіль, А. Мірошніченко та ін.). Однак, немає жодних теоретико-практичних вказівок щодо специфіки підготовки спеціалістів (педагогів, практичних психологів) до навчання дітей саме цих поколінь, зокрема – в умовах інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти. Зазначене уможливорює та розширює суперечності сучасної професійної підготовки майбутніх практичних психологів, виокремлені нами у науковому апараті дослідження: між соціальним запитом та реальними результатами рівня компетентності випускників-психологів закладів вищої освіти.

З метою з'ясування стану підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти нами проаналізовано:

1. Освітньо-професійні програми першого рівня вищої освіти (бакалавр) зі спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
2. Навчальні плани підготовки бакалаврів (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія).

3. Робочі програми навчальних дисциплін спеціальності «Психологія».

4. Контент неформальної освіти, активно використовуваний нині у закладах вищої освіти (формальної освіти), передусім, студентами у процесі самоосвіти: сайти освітнього спрямування, вебінари, групи у соцмережах тощо.

З метою комплексного уявлення регіонального аспекту стану підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів ЗЗСО проаналізовані навчальні плани вітчизняних закладів вищої освіти міст: Дніпра [5], Івано-Франківська [6], Кам'янець-Подільського [4], Києва [3], Миколаєва [7], Рівного [10], Тернополя [9], Харкова [11; 13], Херсону [8], Умані [12]. Зважаючи на різнобічну географічну представленість досліджуваного питання, було визначено узагальнену концепцію підготовки практичних психологів до вказаного виду роботи у ЗВО України. Однак, у жодній з вивчених освітньо-професійних програм не уживано прямого поняття «інклюзивний» та дотичних до нього термінів, що означає: фахові (предметні, спеціальні) компетентності та програмні результати навчання майбутніх практичних психологів не передбачають їхньої підготовки у вказаному напрямі.

Освітньо-професійна програма підготовки майбутніх практичних психологів конкретизується у навчальній програмі, яка охоплює, передусім, перелік навчальних дисциплін за циклами вказаної підготовки. Зокрема нами проаналізовано навчальні плани підготовки бакалаврів спеціальності «Психологія» на двох факультетах УДПУ імені Павла Тичини (як додаткова спеціалізація): дошкільної та спеціальної освіти; соціальної роботи та психологічної освіти.

Системна підготовка майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти здійснюється лише у контексті спеціалізації «Психологія (спеціальна)». Натомість, у рамках типової підготовки психологів (спеціальності та спеціалізації) таке навчання обмежується лише обов'язковою дисципліною «Інклюзивна педагогіка» / «Основи інклюзивної освіти». Аналогічна ситуація – з дисциплінами вільного вибору студента змісту підготовки майбутніх психологів освітнього ступеня «бакалавр».

Констатуємо, що навчальна дисципліна «Основи інклюзивної освіти», наприклад, у Тернопільському національному технічному університеті викладається навіть на факультеті управління фізичною культурою та спортом (016 Спеціальна освіта. Корекційна освіта) – для корекційних педагогів; для соціальних працівників (у Львівському національному університеті імені Івана Франка).

За основу робочої програми з «Основ інклюзивної освіти» у закладах вищої освіти обрано програму курсу, розроблену А. Колупасовою (2012), приміром, як в Українському католицькому університеті (М. Швед) [14] та ін.

Серед широкого спектру навчальних дисциплін, що забезпечують формування предметних (фахових, спеціальних) компетентностей майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти, нами було обрано низку предметів для аналізу контенту з точки зору наявності та дидактичного потенціалу матеріалу, який сприятиме формуванню саме інклюзивної компетентності зазначених фахівців. До таких дисциплін нами зараховано (з переліку лише обов'язкових навчальних предметів): «Основи психодіагностики», «Основи психокорекції», «Психологія спілкування», «Психологічне консультування» та ін.

У процесі аналізу змісту робочих програм вказаних вище навчальних дисциплін нами виявлено брак інклюзивно спрямованої тематики матеріалу, попри його інформаційно-практичний потенціал.

Так, наприклад, прикметно та значуще те, що у змісті робочої програми навчальної дисципліни «Основи психодіагностики» передбачена окрема тема «Психодіагностика здібностей» (структура, види, індивідуальні особливості та методи діагностики). Проте не встановлено залежності між поняттям «здібна особистість» та «обдарована особистість» (хоча у рекомендованому списку джерел є література з проблем обдарованості особистості); не проаналізовано діагностування обдарованих, як категорії «з особливими освітніми потребами». Попри актуальність, нагальність та представленість у нормативних документах (наприклад, Концепція НУШ [2]) специфіки психологічної роботи з учнями покоління Z («дітьми-індіго», «райдужними дітьми», «дітьми-кристалами» та ін.), вказаного діагностичного матеріалу у робочій програмі аналізовуваної навчальної дисципліни немає.

Аналогічно щодо результатів опрацювання робочої програми навчальної дисципліни «Психологічне консультування»: бракує як загалом передбачених тем щодо роботи в умовах інклюзивного навчання, так і конкретної роботи з питань обдарованості особистості.

Аналіз освітньо-професійних програм та навчальних планів підготовки майбутніх практичних психологів у ЗВО до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти дозволив констатувати такі аспекти:

1. Переважно, фахівців із психології (спеціальність – 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки») готують у педагогічних та класичних закладах вищої освіти. Як виняток, майбутніх практичних психологів готують у непрофільних закладах вищої освіти, приміром, у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя.

2. Не узгоджені назви навчальних дисциплін, вивчення яких безпосередньо орієнтовані на формування у майбутніх практичних психологів готовності до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної

середньої освіти. Наприклад (відповідно до табл. 2.1), «Інклюзивна педагогіка» циклу «Науково-практична підготовка» – для спеціальності 053 »Психологія»; «Основи інклюзивної освіти» циклу «Фундаментальна підготовка» – для спеціальності 012 »Дошкільна освіта»; «Основи інклюзивної освіти» циклу «Дисципліни вибору студентів»; «Інклюзивна освіта у початковій школі» циклу «Дисципліни вибору студентів» – для спеціальності 013 »Початкова освіта».

3. Позитивно, однак недостатньо, що лише в окремих вітчизняних закладах вищої освіти цілеспрямовано готують майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання ЗЗСО шляхом вивчення відповідних дисциплін. Приміром, у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника – у процесі вивчення навчальної дисципліни «Діяльність психолога у системі інклюзивної освіти» циклу «Дисципліни вільного вибору студента»; у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка – з циклу «Загальна підготовка» вибіркового блоку «Практичний психолог», навчальна дисципліна «Психологічний супровід дітей з функціональними обмеженнями та розладами емоційної сфери»; у Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського – з циклу «Обов'язкові компоненти ОП» навчальна дисципліна «Психологічний супровід дітей з особливими потребами та психологія часу» та ін.

Також нами опрацьовано статистичні дані оприлюдненого на офіційному сайті МОН України матеріалу щодо якості окремих аспектів готовності майбутніх практичних психологів до роботи в інклюзивних навчальних закладах. Так, 19 липня 2019 р. на сайті МОН України були оприлюднені статистичні дані під заголовком: «Держава провела навчання психологів ІЗЦ для роботи з методиками діагностування дітей з ООП» [1]. У оприлюдненні констатовано такі позиції:

1. Для розвитку дітей з ООП у Інклюзивно-ресурсних центрах держава закупила 500 комплектів методик (власне методик, програмного забезпечення, програмних елементів, тестів, з якими працюють фахівці з метою визначення напрямів роботи з дитиною з ООП).

2. Уперше (за кошти держави) у 2019 р. було проведено спеціальне навчання для 869 психологів ІРЦ з метою їхньої підготовки до роботи з такими комплектами.

3. Після закінчення навчання було проведено спеціальний іспит для психологів.

4. Показники якості такої підготовки, на жаль, констатували, що склали по Україні лише 48 % психологів ІРЦ такий іспит, що засвідчило низький рівень їхньої готовності до вказаного виду роботи.

5. Для 52 % психологів ІРЦ, які не склали відповідний іспит, визначено додатковий курс навчання та повторний іспит.

За словами Л. Гриневич, зазначене свідчить про високі вимоги та чіткий контроль за якістю діяльності психологів ІРЦ [1].

Зазначене засвідчує недостатній рівень професійної підготовки майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти.

Популярне нині використання неформальної освіти у процесі формальної виявляється у вигляді або цілеспрямованого застосування викладачами у процесі професійної підготовки студентів дидактично обґрунтованого матеріалу сайтів (вебінарів, освітніх порталів тощо), або у процесі самоосвіти студентів цими засобами. Професійно значущим, сформульованим у форматі загальних компетентностей майбутніх практичних психологів, є вироблення у студентів уміння правильно обирати та використовувати зазначений матеріал, що дозволить їм надалі професійно самовдосконалюватися, зокрема у напрямі розвитку їхньої інклюзивної компетентності.

Найпопулярнішим таким сайтом є «Перший український сайт для батьків та психологів». Підрубрика цього сайту «Робота з особливими дітьми» має, приміром, на момент нашого аналізу матеріали на теми: «Синдром раннього дитячого аутизму», «Мінімальна мозкова дисфункція (ММД)», «Синдром Дауна», «Шизофренія», «Механізм виникнення синдрому дефіциту уваги у дітей (гіпер- та гіпоактивність)» тощо. Не применшуючи значущість такого матеріалу, констатуємо, що частина його технічно заблокована (наприклад, про шизофренію), частина – короткий (у вигляді анотації) переклад, переважно, з російських джерел. Не заперечуючи актуальність та значущість цього сайту для майбутніх практичних психологів, констатуємо інформаційну мінімальність порад щодо психологічної роботи в умовах інклюзивного навчання учнів ЗЗСО. Приміром, загалом немає інформації про роботу з обдарованими учнями.

В інтернет-просторі висвітлена також діяльність (з онлайн-зв'язком) створених Ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти при багатьох закладах післядипломної педагогічної освіти (наприклад, при Київському університеті імені Бориса Грінченка). На офіційному сайті цього Центру подано для широкого загалу нормативно-правову базу інклюзивної освіти, різноманітні матеріали щодо роботи в інклюзивних закладах загальної середньої освіти. Проте загалом немає інформації для практичних психологів, які працюють у цьому напрямі. Тобто такі психологи мають бути апріорі готовими у закладах освіти до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів ЗЗСО. Також нами не виявлено жодної інформації щодо роботи з обдарованими учнями як категорією дітей з ООП.

Таким чином, випускник-психолог закладу вищої освіти однозначно має бути готовим до професійної діяльності в ІРЦ, однак наразі в університетах не удосконалили зміст їхньої професійної підготовки до цього напрямку роботи з урахуванням сучасних соціально-освітніх тенденцій неформальної освіти.

Зазначимо, що вказані вище інформаційні сайти лише частково сприяють вирішенню нагальних професійних проблем, що можуть виникнути у роботі майбутніх практичних психологів в умовах інклюзивного навчання учнів ЗЗСО. Натомість, необхідне цілеспрямоване удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в досліджуваних умовах, зокрема передбачення викладачами на заняттях у ЗВО використання сучасних засобів навчання, таких, як: мережа «Інтернет», соціальні мережі тощо.

Отже, у процесі вивчення стану підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти нами вивчено чинні: освітньо-професійні програми; навчальні плани; робочі програми навчальних дисциплін спеціальності «Психологія» («Основи інклюзивної освіти», «Основи психодіагностики», «Основи психологічного консультування», «Психологія спілкування», «Основ психокорекції» тощо); контент мережі «Інтернет» площини досліджуваної проблеми. Встановлено, що спрямована підготовка майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти педагогічного спрямування до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти здійснюється лише у контексті обов'язкової дисципліни «Основи інклюзивної освіти». Проте зміст цієї дисципліни орієнтований на підготовку майбутнього педагога і лише частково адаптований до підготовки фахівця спеціальності «Психологія». Встановлено, що зміст цілеспрямованої підготовки досліджуваного контексту у вітчизняних закладах вищої освіти представлено лише вивченням навчальних дисциплін вільного вибору (для спеціалізації) здобувачів освіти, однак ефективність викладання навчальних дисциплін цього циклу освітньої програми нині має суперечливий характер. Виявлено прогалини у змісті чинних навчальних дисциплін підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти: недостатньо підготовки до роботи з обдарованими учнями, які належать до категорії дітей з особливими освітніми потребами; попри акцентування у чинній Концепції НУШ на особливому психолого-педагогічному підході до освіти учнів нового покоління, бракує теоретико-практичних вказівок щодо специфіки підготовки спеціалістів, передусім, практичних психологів, до навчання дітей покоління Z, зокрема – в умовах інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти.

Аналіз Освітньо-професійних програм закладів вищої освіти підготовки майбутніх практичних психологів свідчить, що зміст і технології необхідних теоретичних, психологічних та методологічних знань, значущих для психолого-педагогічної підтримки суб'єктів інклюзивного навчання, досі не визначені повністю. З цієї причини майбутні практичні психологи у закладах вищої освіти не набувають необхідного рівня інклюзивної компетентності, що перешкоджає

їм надалі застосовувати на практиці необхідні технології психологічної роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти, об'єднаних ключовою професійною функцією – розробка та здійснення психолого-педагогічного супроводу зазначеної категорії школярів.

За результатами констатувального експерименту нами визначено, що бракує саме методичних рекомендацій для викладачів та студентів щодо діагностики та психологічного супроводу обдарованих учнів. По-перше, тому що досить часто залишають поза увагою обдаровані учні, які належать до категорії учнів з особливими освітніми потребами. По-друге, чинні методики діагностування обдарованості не узагальнені й на теоретичному рівні не обґрунтовані у контексті інклюзивного навчання учнів, що потребує подальших досліджень. По-третє, заклади загальної середньої освіти зазвичай також обирають вузькоспрямовані діагностики: відповідно до профілю школи (спортивні, предметні, художні здібності тощо). Для цього необхідно узагальнити чинні зарубіжні та вітчизняні методи діагностування виду обдарованості учнів нового покоління Z.

Таким чином, констатуємо необхідність системного та цілеспрямованого удосконалення змісту теоретичної та практичної підготовки майбутніх практичних психологів до інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти. Оскільки, аналіз навчальних планів різних ЗВО спеціальності 053 Психологія констатує, що знання у галузі інклюзії студенти отримують лише у процесі вивчення поодиноких навчальних дисциплін, надалі рекомендуємо введення додаткового навчального курсу або навчально-наукового студентського гуртка «Основи роботи психолога в умовах інклюзивного навчання ЗЗСО» та навчально-наукового центру «Психолого-педагогічна підтримка обдарованих дітей».

Висновки. У процесі розгляду проблеми професійної діяльності практичних психологів в умовах інклюзивної загальної середньої освіти встановлено, що стан підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти обмежується студіюванням лише дисципліни «Основи інклюзивної освіти», зміст якої частково стосується психологічного контексту. Це засвідчує нагальну потребу вдосконалити процес підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів закладів загальної середньої освіти.

Література:

1. Гриневич Л. Держава провела навчання психологів ІРЦ для роботи з методиками діагностування дітей з ООП. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-derzhava-provela-navchannya-psihologiv-irc-dlya-roboti-z-metodikami-diagnostuvannya-ditej-z-ooop-uspishno-sklalispiti-lishe-48> (дата звернення: 24.01.2022).

2. Нова українська школа: концепція. URL: <http://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 25.01.2022 р.).

3. Освітньо-професійна програма «Економічна та соціальна психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія», спеціалізація «Економічна та соціальна психологія». Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. URL: https://kneu.edu.ua/g-files/index.php?file=1fg7evUtNNgDWowhXyhusBUnv3DuI_-Bh (дата звернення: 25.01.2022).

4. Освітньо-професійна програма «Практична психологія», спеціальність 053 «Психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. URL: http://drive.google.com/file/d/1fXr9faS_T9-SW3k_rn31xnU3CjHqCrZ/view (дата звернення: 25.01.2022).

5. Освітньо-професійна програма «Психологія управління» за спеціальністю 053 «Психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/osvitni_programy/2019/magistr/053_2_m.pdf (дата звернення: 25.01.2022).

6. Освітньо-професійна програма «Психологія» за спеціальністю 053 «Психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». URL: <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2020/03/053-OsvItnya-programa-bak.pdf> (дата звернення: 25.01.2022).

7. Освітньо-професійна програма «Психологія» за спеціальністю 053 «Психологія», галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. URL: <http://psp.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08> (дата звернення: 25.01.2022).

8. Освітньо-професійна програма «Психологія», спеціальність 053 «Психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Херсонський державний університет. URL: https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/053_OPP_Psychology_B_2019.pdf?id=c6eb0940-4f52-44bd-9bf5-cbf6ce7343e9 (дата звернення: 25.01.2022).

9. Освітньо-професійна програма «Психологія», спеціальність 053 «Психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fpp/053_2019.pdf (дата звернення: 25.01.2022).

10. Освітньо-професійна програма «Психологія», спеціальність 053 «Психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Рівненський державний гуманітарний університет. URL: http://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_bak_053_psihologia_2019.pdf (дата звернення: 25.01.2022).

11. Освітньо-професійна програма за напрямом 6.030102 «Психологія». Харківський університет імені В. Н. Каразіна. URL: http://psychology.univer.kharkov.ua/15_16_news/Standart/OPP_bakalavr.pdf (дата звернення: 25.01.2022).

12. Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти (бакалавр) зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Дошкільна освіта. Психологія. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Наказ № 649 від 31.08.2019 р.), Умань. 2019. 20 с.

13. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 053 «Психологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Українська інженерно-педагогічна академія. URL: <https://drive.google.com/file/d/1o46zxWsfojxnh2ZPdOg93t6JbU7AJCpK/view> (дата звернення: 25.01.2022).

14. Основи психолого-педагогічних досліджень: навч. посіб. / Потапчук Є. М., Василенко О. М. Хмельницький: ХНУ, 2017. 160 с.

References:

1. Hrynevych, L. (2019). Derzhava provela navchannia psykholohiv IRTs dlia roboty z metodykamy diahnostuvannia ditei z OOP [The state trained IRC psychologists to work with methods of diagnosing children with special educational needs]. mon.gov.ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-derzhava-provela-navchannya-psihologiv-irc-dlya-roboti-z-metodikami-diaagnostuvannya-ditei-z-oop-uspishno-sklali-ispiti-lishe-48> [in Ukrainian].
2. Nova ukrainska shkola: kontsepsiia [New Ukrainian school: concept]. (n.d.). mon.gov.ua. Retrieved from <http://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> [in Ukrainian].
3. Osvitno-profesiina prohrama «Ekonomichna ta sotsialna psykholohiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky», spetsialnist 053 «Psykhologhiia», spetsializatsiia «Ekonomichna ta sotsialna psykholohiia» [Educational and professional program "Economic and social psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences", specialty 053 "Psychology", specialization "Economic and social psychology"]. (2019). Kyiv: Kyivskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana. Retrieved from https://kneu.edu.ua/g-files/index.php?file=1fg7evUtNNgDWowhXyhusBUnv3DuI_-Bh [in Ukrainian].
4. Osvitno-profesiina prohrama «Praktychna psykholohiia», spetsialnist 053 «Psykhologhiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional program "Practical Psychology", specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences"]. (2018). Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. Retrieved from http://drive.google.com/file/d/1fXr9faS_T9-SW3k_m31xnU3CIjHqCrZ/view [in Ukrainian].
5. Osvitno-profesiina prohrama «Psykhologhiia upravlinnia» za spetsialnistiu 053 «Psykhologhiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional program "Psychology of Management" in specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and Behavioral Sciences"]. (2019). Dnipro: Dniprovskyi natsionalnyi universytet imeni Olesia Honchara. Retrieved from http://www.dnu.dp.ua/docs/osvitni_programy/2019/magistr/053_2_m.pdf [in Ukrainian].
6. Osvitno-profesiina prohrama «Psykhologhiia» za spetsialnistiu 053 «Psykhologhiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional program "Psychology" in specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences"]. (2019). Ivano-Frankivsk: Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. Retrieved from <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2020/03/053-OsvItnya-programa-bak.pdf> [in Ukrainian].
7. Osvitno-profesiina prohrama «Psykhologhiia» za spetsialnistiu 053 «Psykhologhiia», haluzi znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional program "Psychology" in specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences"]. (2020). Mykolaiv: Mykolaivskyi natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskoho Retrieved from <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/program-ma-053.pdf> [in Ukrainian].
8. Osvitno-profesiina prohrama «Psykhologhiia», spetsialnist 053 «Psykhologhiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional program "Psychology", specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences". Kherson State University]. (2019). Kherson: Khersonskyi derzhavnyi universytet. Retrieved from https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/053_OPP_Psychology_B_2019.pdf?id=c6eb0940-4f52-44bd-9bf5-cbf6ce7343e9 [in Ukrainian].
9. Osvitno-profesiina prohrama «Psykhologhiia», spetsialnist 053 «Psykhologhiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional program "Psychology", specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences"]. (2019).

Ternopil: Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka. Retrieved from https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fpp/053_2019.pdf [in Ukrainian].

10. Osvitno-profesiina prohrama «Psykhologhiia», spetsialnist 053 «Psykhologhiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional program "Psychology", specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences"]. (2019). Rivne: Rivnenskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet. Retrieved from http://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_bak_053_psihologia_2019.pdf [in Ukrainian].

11. Osvitno-profesiina prohrama za napriamom 6.030102 «Psykhologhiia» [Educational and professional program in the specialty of 6.030102 "Psychology"]. (2015). Kharkiv: Kharkivskyi universytet imeni V. N. Karazina. Retrieved from http://psychology.univer.kharkov.ua/15_16_news/Standart/OPP_bakalavr.pdf [in Ukrainian].

12. Osvitno-profesiina prohrama pershoho rinvia vyshchoi osvity (bakalavr) zi spetsialnosti 012 «Doshkilna osvita» haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika. Doshkilna osvita. Psykhologhiia [Educational and professional program of the first level of higher education (bachelor) in the specialty 012 "Preschool education" in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy. Preschool education. Psychology]. (2019). Uman: Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny [in Ukrainian].

13. Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky bakalavra za spetsialnistiu 053 «Psykhologhiia», haluz znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky» [Educational and professional bachelor's program in specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences". Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy]. (2021). Kharkiv: Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1o46zxWsfoxjnh2ZPdOg93t6JbU7AJCpK/view> [in Ukrainian].

14. Potapchuk, Ye. M., Vasylenko, O. M. (2017). Osnovy psykhologo-pedahohichnykh doslidzhen [Fundamentals of psychological and pedagogical research]. Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian].